

การรักษาศีล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ ตำบลดอนแสลบ
อำเภอห้วยกระเจา จังหวัดกาญจนบุรี
The Five Precepts of Peoples in Khoarak Village, Don Slab Sub-District,
Huay Krajoa District, Kanchanaburi Province

สุเชาว์ พลอยชุม¹ พระครูปลัดสุวัฒนเมธาคุณ² พระมหาบุญไทยบุญญมน³
Suchoa Phoychum, Phrakhrupalad Suwatthanamedhakhun, Phramaha Boonthai Punyamano
พระราชปรียัติวิมล⁴ พระแก้วพงษ์ปิยธมโม⁵ พระบุญเสริมปภสสร⁶
Phrarajpariyattiwimol, PhraKuaphong Piyadhammo, PhraBoonsorm Paphassaro
พระศรีวินยาภรณ์⁷ ธวัช หอมทวนลม⁸ สุดใจ ภูกงลี⁹
Phrasriwinnayaphon, Thawat Homthuanlom, Sudjai Phukonglee
ทำวิจัยเมื่อ พ.ศ. 2559

บทคัดย่อ

บทความวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่ออธิบายวิถีชีวิตของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ 2) เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การรักษาศีล 5 ของประชาชน 3) เพื่อแสวงหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการรักษาศีล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ เครื่องมือที่ใช้ในการทำวิจัย มีดังนี้ แบบการเดินทางเข้าพื้นที่แบบสำรวจสภาพพื้นที่เบื้องต้น แบบสัมภาษณ์เชิงลึกรายบุคคล แบบสนทนากลุ่ม แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมแบบบันทึก แบบศึกษาประวัติชีวิต และอุปกรณ์อื่นๆ เช่น กล้องถ่ายรูป เป็นต้น แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัย พบว่า การรักษาศีลทำให้จิตใจสงบ สบายได้ชั่วคราวจากความเร่าร้อนใจที่เกิดขึ้น จากที่เป็นคนอารมณ์รุนแรง อารมณ์ร้อน โกรธง่าย แต่เมื่อรักษาศีล 5 แล้ว สามารถทำให้เย็นลงได้ ทำให้ไม่ต้องโกรธใครมาก ทำให้ไม่ออกไปทำผิดศีลเลย ทำให้ชีวิตดีขึ้นอย่างน่าอัศจรรย์ เหมือนพลิกหน้ามือเป็นหลังมือ หมายถึงทำให้การดำเนินชีวิตในครอบครัวดีขึ้น ลูกหลานอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข ไม่มีการทะเลาะเบาะแว้งเหมือน

¹ ศน.บ.,M.A. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

² ศน.บ.,ศน.ม.,ศน.ด. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

³ ศน.บ.,ศน.ม.,ศน.ด. อาจารย์ประจำหลักสูตรบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

⁴ ศน.บ.,M.A.,Ph.D. อาจารย์ประจำหลักสูตร มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตร้อยเอ็ด

⁵ พธ.บ.,ศน.ม. อาจารย์ประจำหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตสรีนธร

⁶ ศน.บ.,ศน.ม. อาจารย์ประจำหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตสรีนธร

⁷ ศน.บ.,อ.ม.,Ph.D. อาจารย์ประจำหลักสูตร บัณฑิตวิทยาลัยมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

⁸ ศน.บ.,M.A.,Ph.D. รองศาสตราจารย์คณะศาสนาและปรัชญา มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

⁹ ศน.บ.,M.A. อาจารย์ประจำหลักสูตรมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยวิทยาเขตสรีนธร

แต่ก่อน มีแต่การให้อภัยซึ่งกันและกัน และรายรับรายจ่ายบัญชีในครอบครัวดีขึ้น และมีรายได้เหลือไว้สำหรับเป็นต้นทุนในการประกอบลงทุนในอาชีพ ทำให้มีอาชีพมั่นคง และมีรายรับที่แน่นอนมากกว่าแต่ก่อน แต่เดิมอย่างมาก และในประเด็นนี้ จากการสังเกตการณ์ พบว่า ประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ อยู่ร่วมกันอย่างสามัคคี มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ใหญ่ก็คอยแนะนำเด็กๆ ในการประพฤติปฏิบัติชอบ มีคำแนะนำที่ดีต่อลูกหลานส่วนการแสวงหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำไปใช้ในการรักษาศีล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์พบว่า หลักธรรมที่ควรปฏิบัติมี 5 ประการ ได้แก่ 1) เมตตา กรุณา 2) สัมมาอาชีวะ 3) ความสำรวมอินทรีย์ 4) ความซื่อสัตย์ และ 5) สติ

คำสำคัญ : 1. การรักษาศีล 5 2. วิถีชีวิตของประชาชน 3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

Abstract

This qualitative research Has the following objectives: first, to clarify the way of life of the people, the village of his care two to analyze and synthesize the precepts five of the villages they save 3 to seek the principles of Buddhism that is used in the treatment of canon five of the village they love. The instrument used in the research are as follows: a journey into space. A preliminary survey of the area Depth individual interviews A discussion group Participatory observation and recording of history. And other equipment such as cameras and so on.

The precepts calm the mind Temporary comfort from the fevered mind occurred. From a frantic hot-tempered, irascible, but when five precepts can calm myself down. Do not make me very angry I do not want to do wrong. Magically make life better. Like Plikhngamaepenhlagma means making better lifestyle in the family. Grandchildren live together happily. No quarrels as before But forgive each other And family income account improved. And have left for the cost of undertaking investment in the profession. The Job Security Revenues and certainly more than before. Originally dramatically In this issue Observations showed that the village guard him. Live together in harmony A mutual aid I recommend it to adults, children The good practice is like good advice to the children. The pursuit of religious principles that apply to the five precepts of the village, he found that green. There are five important principles that should be followed: 1) Any person who is merciful, mercy killing or hurting animals. Knowing that all life I love all his life very 2) Right Livelihood is a bona fide occupational income and spend it as important as the words that fit. And superego The shame and fear of sin, 3) organic fixation. A careful eye, ear, nose, tongue, body and mind, thus libido in carnality. Is caught in taste, smell, touch, sound, focusing less on the upcoming 4) Honesty is telling the truth. Adhering to the truth I take pride in being honest It is not an absolute falsehood, 5) consciousness is to know which is the head of the charity. Make a precaution

Know what is good and evil do not fool around in the downturn, such as making their lives if they drink alcohol to intoxicated senseless.

Keywords : 1. Five Precepts 2. Peoples in Khoarak village

1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย

ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางอาชญากรรม การทำลายล้างผลาญซึ่งกันและกัน การปล้นชิงทรัพย์สิน การทำความผิดทางเพศ การโกหกหลอกลวง และการเสพสิ่งเสพติดให้โทษ ดังเช่นที่ปรากฏเป็นข่าวทางสื่อสารมวลชนอยู่บ่อยๆ ตลอดจนปัญหาทางสังคมเศรษฐกิจการเมืองการปกครอง เมื่อว่าโดยสรุปแล้วแต่เป็นการประพาศติผิด ในเรื่องการละเมิดศีล 5 ทั้งสิ้น เพราะคนยึดเอาประโยชน์ตนและพวกพ้องเป็นใหญ่ ไม่ใส่ใจผลกระทบต่อส่วนรวม ขาดความรับผิดชอบ เห็นผิดเป็นชอบ ในขณะที่สังคมเปลี่ยนไป ประกอบกับขาดความเข้าใจหลักศีลธรรม และไม่เห็นความสำคัญของศีลธรรม

ศีล 5 เป็นมนุษยธรรม คือธรรมของมนุษย์ ที่มีความตั้งใจที่จะงดเว้นจากความชั่ว ความทุจริตทางกายและวาจา รวมทั้งสิ่งไม่ดีทุกประการเพราะคนเราจะเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ได้นั้น มิใช่ว่าจะเกิดมาเป็นมนุษย์เท่านั้นจะต้องมีธรรมสำหรับมนุษย์อีกด้วยซึ่งศีลเป็นการรักษากาย วาจาและใจให้สงบและเยือกเย็น เป็นพื้นฐานการดำรงชีวิตของมนุษยชาติ และเป็นข้อปฏิบัติเพื่อสังคมที่ พระพุทธเจ้าทรงพิจารณาเห็นว่า โลกนี้จะสงบร่มเย็นเมื่อคนเคารพสิทธิซึ่งกันและกัน ไม่เบียดเบียนกันทางกาย วาจา อันมีพื้นฐานมาจากใจ การกระทำใดที่พระพุทธศาสนาถือว่า เป็นการกระทำที่ดีและที่ชั่ว คำตอบสำหรับร่มเย็น ฆราวาสผู้ครองเรือนทั่วไปอยู่ในศีล 5 และศีล 5 เป็นการปฏิบัติตามแนวพระพุทธศาสนาขั้นต้น หากประพฤติดุกปฏิบัติตามกันไม่ได้ก็จะไม่ได้ประโยชน์จากการเป็นพุทธศาสนิกชน ซึ่งศีล 5 นี้มีอิทธิพลต่อสังคมมาก เพราะจัดเป็นบรรทัดฐานทางสังคมด้านศีลธรรมของพุทธศาสนิกชนตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน การรักษาศีล 5 จึงเป็นการทำความดี ทำให้ผู้ที่รักษาศีลมีคุณสมบัติมีความสามารถช่วยเหลือตนเองได้และส่งเสริมชุมชนต่างๆ ให้อยู่ร่วมกันด้วยความเป็นระเบียบ

การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศในแนวทางนี้ตอบสนองกับการแก้ไขปัญหาระดับชาติ โดยเน้นการพัฒนาที่มีคนเป็นศูนย์กลางในการพัฒนา ดำเนินการต่อยุทธศาสตร์ในการแก้ไขปัญหาและวิกฤตการณ์ในสังคมไทยด้วยการยึดหลักเศรษฐกิจพอเพียงตามพระบรมราโชวาทในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ซึ่งทรงมีพระราชดำรัสด้วยความห่วงพระทัยว่า “ปัญหาที่สังคมมานานจะไม่ได้รับการแก้ไขและจะทวีความรุนแรงยิ่งขึ้นในสังคมไทย หากการพัฒนาประเทศยังคงยึดเศรษฐกิจเป็นศูนย์กลางแทนการพัฒนาคนที่มีคุณภาพของสังคม”

บรรทัดฐานชีวิตคุณธรรมในสังคมไทยมีที่มาจากหลักคำสอนในพุทธศาสนา ซึ่งเป็นคุณธรรมพื้นฐานในวิถีชีวิตของคนไทย ซึ่งอนุมานได้จากการดำเนินชีวิตตามปกติของชาวไทยพุทธ แนวทางคุณธรรมพื้นฐานดังกล่าวได้แก่ ศีล 5 คือ ไม่มุงทำร้ายผู้อื่น ไม่ทุจริตฉ้อโกง ไม่ประพฤติดุคในกาม ไม่หลอกลวงกล่าวเท็จ และไม่เกี่ยวข้องสิ่งเสพติดให้โทษหากพิจารณาในรายละเอียดของคุณธรรมพื้นฐาน 5 ประการ ขั้นต้นแล้วจะพบว่า คุณธรรมดังกล่าวมีแต่จะเสริมสร้างให้สังคมอยู่ด้วยกันอย่างสงบสุข และยังเป็นการพัฒนาคนให้มีความสมบูรณ์พร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา ชุมชนและสังคม ถ้ามนุษย์ในโลกนี้ต่างคนต่างไม่มีศีลกันแล้วจะเห็นได้ทันทีว่า เป็นภาวะที่ทน

ไม่ได้ ตัวเองก็ทนตัวเองไม่ได้ เมื่อตัวเองไม่มีศีล ตัวเองจะทน (พฤติกรรม) ของตัวเองไม่ได้ ถ้าคนไม่มีศีลกันแล้วจะเกิดเสนียดจัญไรของสังคมมากขึ้น

การสร้างความสุขให้เกิดแก่คนในชาตินั้น มีความจำเป็นอย่างยิ่งที่รัฐบาลต้องเร่งฟื้นฟูสภาพจิตใจ ส่งเสริมให้เกิดการปลูกฝังคุณธรรมให้กับสังคม ซึ่งเป้าหมายที่สำคัญได้แก่ กลุ่มผู้นำท้องถิ่นที่ใกล้ชิดกับประชาชน ซึ่งสามารถเป็นตัวอย่างและให้ความรู้ความเข้าใจและการปฏิบัติตามศีล 5 ของประชาชน ถือเป็นดัชนีบ่งชี้ในด้านคุณธรรมพื้นฐานที่พุทธศาสนิกชนพึงปฏิบัติ

การรักษาศีลห้าของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ มีความสำคัญต่อหมู่บ้านเป็นอย่างมาก เพราะทำให้ประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์มีความเป็นอยู่ และดำรงชีวิตอย่างเป็นสุข สงบ มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ และนโยบายายคณะสงฆ์ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระมิ่งคลาจารย์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่สมเด็จพระสังฆราช มีดำริที่จะเสริมสร้าง และสมานฉันท์ของคนในชาติให้เกิดความสุข มีความสามัคคีกลมเกลียวกัน สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของการสร้างความปรองดอง สมานฉันท์

ในหมู่บ้านเขารักษ์ ได้มีปัญหาเกี่ยวกับวัยรุ่นและผู้สูงอายุบางส่วนในหมู่บ้านที่มีพฤติกรรมเกี่ยวกับการมั่วสุม การดื่มสุรา จึงทำให้เกิดปัญหาการทะเลาะวิวาทกันในชุมชน หมู่บ้าน และครอบครัวอยู่เนืองๆ แต่ก็มีประชาชนบางส่วนที่เข้าวัด อบรม ฟังธรรม ฟังเทศน์ รักษาศีล 5 และศีล 8 ในวันธรรมสวนะเป็นประจำ จึงทำให้ประชาชนกลุ่มนี้ได้ชักชวนให้คนในชุมชนมารักษาศีล 5 ในโครงการนี้

ดังนั้น จากปัญหาที่กล่าวมาข้างต้นนี้ คณะผู้วิจัย จึงมีความสนใจที่จะศึกษา การรักษาศีล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ หมู่ 20 ต.ท่าแฉลบ อ.ห้วยกระเจา จ.กาญจนบุรี เพื่อนำผลการวิจัยไปใช้ในการพัฒนาแก้ปัญหาสังคม สามารถดำเนินชีวิตในสังคมได้อย่างสงบสุข สมานฉันท์และยั่งยืนต่อไป

2. วัตถุประสงค์

ประชาชนมีวิถีชีวิต การรักษาศีล 5 และมีการใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปใช้อย่างไรบ้าง

3. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 3.1 เพื่ออธิบายวิถีชีวิตของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์
- 3.2 เพื่อวิเคราะห์และสังเคราะห์การรักษาศีล 5 ของของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์
- 3.3 เพื่อแสวงหาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่นำมาใช้ในการรักษาศีล 5 ของประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์

4. ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

- 4.1 ได้ทราบถึงแนวทางการรักษาศีล 5 และประโยชน์ในการรักษาศีล 5
- 4.2 ได้ทราบถึงแนวทางการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ในการรักษาศีล 5
- 4.3 เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการรักษาศีล 5 ของประชาชนให้ กว้างขวาง ยั่งยืน และครอบคลุมทั่วประเทศไทย

5. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ด้วยการเก็บรวบรวมข้อมูลที่เป็นนามธรรมอย่างละเอียดลึกซึ้งที่อยู่เบื้องหลังในทุกมิติที่ประสบผลสำเร็จในพื้นที่นั้น โดยใช้เครื่องมือวิจัยที่หลากหลาย เพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้อง ครบถ้วน สมบูรณ์และน่าเชื่อถือในการตอบโจทย์วิจัยและวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งมีขั้นตอนและวิธีดำเนินการวิจัย ดังต่อไปนี้

5.1 การเลือกพื้นที่

คณะผู้วิจัยมีหลักเกณฑ์ในการเลือกพื้นที่วิจัย ดังนี้ คือ

- 1) เป็นพื้นที่ที่ประสบผลสำเร็จในการรักษาศิล 5 เป็นต้นแบบที่ดี
- 2) ประชาชนมีความพร้อมที่จะให้เข้าไปทำวิจัย
- 3) ระยะทางไม่ไกลจากกรุงเทพฯ มากนัก นั่นคือบ้านเขารักษ์ หมู่ 20 ตำบลดอนแสลบ อำเภอยะหา จังหวัดกาญจนบุรี

5.2 การสำรวจพื้นที่ก่อนลงภาคสนาม

คณาจารย์และเจ้าหน้าที่ของคณะศาสนาและปรัชญา ได้เดินทางมาติดต่อประสานงานกับจังหวัด อำเภอดอนแสลบ หมู่บ้าน และคณะสงฆ์ที่เกี่ยวข้อง โดยมีหนังสือขอความอนุเคราะห์ร่วมมือในการปฏิบัติงานวิจัยภาคสนาม พร้อมทั้งได้กำหนดรายละเอียดไว้เป็นอย่างดี เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2559

5.3 การวางแผนก่อนปฏิบัติงานภาคสนาม

คณะผู้วิจัยได้มีการประชุมปรึกษาเพื่อการวางแผนไว้เป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อให้การเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นระบบและเป็นไปในลักษณะเดียวกัน พร้อมทั้งชาวบ้านเป็นผู้นำทางด้วย ดังนี้

- 1) นักวิจัย 2 รูป/คน สัมภาษณ์เชิงลึกเป็นรายบุคคล 1 คน โดยท่านหนึ่งเป็นผู้ถาม และอีกท่านหนึ่งเป็นผู้จดบันทึกอย่างละเอียด
- 2) สัมภาษณ์เป็นรายบุคคล คือ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 5 คน
- 3) สันทนากลุ่มย่อย (3 คน) 1 กลุ่ม
- 4) สันทนากลุ่มเจาะจง (8 คน) 1 กลุ่ม
- 5) นักวิจัย 2 รูป/คน เก็บข้อมูลด้วยแบบศึกษาประวัติชีวิต
- 6) มอบหมายให้เก็บข้อมูล การเดินทางเข้าพื้นที่และแบบสำรวจสภาพพื้นที่เบื้องต้น

5.4 ประชากรและการเลือกตัวอย่าง

ในหมู่บ้านเขารักษ์นี้ มีประชาชนที่อาศัยอยู่จำนวน 823 ครัวเรือน ที่มีอาชีพหลัก คือ ทำนาเป็นหลัก ร้อยละ 80 อาชีพรอง ทำสวนและทำไร่ย่อย

ในการเลือกตัวอย่างนี้ คณะผู้วิจัยได้เลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ที่เป็นผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) โดยมีเกณฑ์ดังนี้

- 1) เป็นผู้ที่มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้านนี้มาตั้งแต่เกิด
- 2) เป็นผู้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับการรักษาศิล 5 ที่ดีที่สุดในชุมชนบ้านเขารักษ์
- 3) มีอายุ 30 ปีขึ้นไป และยินดีให้ข้อมูลด้วยความสมัครใจ

4) ผู้ให้ข้อมูลเป็นรายบุคคลจำนวน 5 คน และผู้ร่วมสนทนากลุ่มจำนวน 3 คนหนึ่งกลุ่ม และจำนวน 8 คนหนึ่งกลุ่ม

5.5 ข้อมูลที่ใช้ในการวิจัย

1. ข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data) ได้แก่ Interview focus group การสำรวจข้อมูลจากการสังเกต การจดบันทึก การสัมภาษณ์ การเก็บข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในชุมชน โดยการใช้เครื่องมือวิจัยแบบการสัมภาษณ์ ประกอบกับการลงภาคสนามรวมทั้งพระไตรปิฎก

2. ข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) การศึกษาจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้องต่างๆ

5.6 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบบันทึกการเก็บข้อมูลภาคสนามที่คณะผู้วิจัยจัดทำขึ้น ได้แก่

- 1) บันทึกข้อมูลการเดินทาง
- 2) แบบสำรวจสภาพพื้นที่เบื้องต้น
- 3) แบบสนทนากลุ่ม (ย่อยและกลุ่มใหญ่)
- 4) แบบสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม
- 5) แบบบันทึก (จากการสังเกตหรือสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ)
- 6) แบบศึกษาประวัติชีวิต
- 7) อุปกรณ์อื่นๆ ที่ช่วยในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ปากกา กระดาษ เครื่องบันทึกเสียง กล้องถ่าย ภาพนิ่งและภาพเครื่องไหว

5.7 การสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือวิจัย

เมื่อคณะผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างและพัฒนาเครื่องมือวิจัยที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนามไว้ดังนี้

- 1) ศึกษาค้นคว้าแนวคิด ทฤษฎี งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง พร้อมทั้งสอบถามผู้เชี่ยวชาญในด้านนี้เพื่อนำมาสร้างเครื่องมือวิจัย
- 2) เป็นการสร้างเครื่องมือวิจัยโดยใช้คำถามแบบปลายเปิด (Open Question)
- 3) เป็นการสร้างข้อคำถามตามนิยามปฏิบัติการที่กำหนดไว้
- 4) การสร้างข้อคำถามแต่ละข้อเพื่อตอบโจทย์วิจัย และสมมติฐานการวิจัย และวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่กำหนดไว้
- 5) นำเครื่องมือวิจัยที่สร้างแล้ว มอบให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องของเนื้อหา (Content Validity) จำนวน 2 ท่าน
- 6) นำความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญที่ได้เสนอแนะไว้มาปรับปรุงแก้ไขใช้เป็นเครื่องมือวิจัยที่มีคุณภาพเพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลต่อไป

5.8 เทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เมื่อได้สร้างและตรวจสอบเครื่องมือดังกล่าวเสร็จแล้ว คณะผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลดังนี้

- 1) เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องทุกชนิด
- 2) เก็บข้อมูลจากเครื่องมือวิจัยโดยผู้วิจัยเป็นผู้กำหนดการวิจัยด้วยวิธีการต่อไปนี้

2.1 การสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วมได้มอบหมายให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากพฤติกรรมของผู้เกี่ยวข้อง

2.2 การสัมภาษณ์เชิงลึกได้มอบหมายให้ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัย 1 คน ต่อผู้ให้ข้อมูล 3 คน

2.3 ได้จัดเวทีเพื่อสนทนากลุ่ม (Focus Group) จำนวน 10 คน ณ สถานที่วัดเขารักษ์เวลา 14.00-16.30 น.พร้อมทั้งมอบผู้ดำเนินการดังนี้

2.3.1 ผู้ดำเนินการ 1 คน

2.3.2 ผู้ยื่นคำถาม 3 คน

2.3.3 ผู้บันทึกภาพ 1 คน

2.3.4 ผู้จัดบันทึกข้อมูล 3 คน

2.3.5 ผู้อำนวยการความสะดวก (บริการทั่วไป) 1 คน คือ

ในการสนทนากลุ่มนั้นได้จัดเป็นรูปแบบตัว ยู ได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญนั่งเรียงลำดับกันไป ส่วนอีกด้านหนึ่งเป็นคณะผู้วิจัย และคณะผู้วิจัยได้สร้างความคุ้นเคยโดยการแนะนำตัวให้ผู้เข้าสนทนากลุ่มทราบเป็นรายบุคคล และขอให้ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแนะนำตัวเป็นรายบุคคลเพื่อสร้างความคุ้นเคยก่อนสนทนากลุ่มตามลำดับหัวข้อที่กำหนดไว้

5.9 การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล

การตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูลวิจัยเชิงคุณภาพ เมื่อได้เก็บข้อมูลทั้งหมดแล้ว คณะผู้วิจัยได้ตรวจสอบคุณภาพข้อมูลเพื่อสร้างความเชื่อมั่น (Reliability) ดังนี้ คือ วิธี Data Triangulation Method วิธี Investigations Method และวิธี Theory Method

1. การตรวจสอบความแบบสามเส้าจากการสัมภาษณ์

1.1 ได้แก่ผู้ให้ข้อมูล (ชาย-หญิง สัดส่วนผู้วิจัย 1 : 3 คน จำนวน ผู้วิจัย 9 คน รวมผู้ให้ข้อมูลทั้งสิ้น 27 คน) ตอบข้อคำถามในลักษณะคล้ายกันหรือตรงกัน

1.2 ข้อคำถามจะถามเวลาใด ข้อมูลจากที่ได้ ก็ถูกต้องตรงกัน

1.3 ข้อมูลที่ได้จากสถานที่ใดก็ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกัน หากข้อมูลในส่วนใดยังไม่ตรงกัน ผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันเพิ่มเติม

2. การตรวจสอบความแบบสามเส้าจากการสังเกตอย่างไม่มีส่วนร่วม

2.1 ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลพฤติกรรมของชาย -หญิง ที่อาศัยอยู่ในพื้นที่เป้าหมายการวิจัยจำนวน 30 คน ได้ข้อมูลในลักษณะที่สอดคล้องคล้ายกันหรือตรงกัน

2.2 ข้อสังเกตจะสังเกตเวลาใด ข้อมูลจากที่ได้ ก็ถูกต้องตรงกัน

2.3 ข้อมูลที่ได้จากสถานที่ใดก็ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกัน หากข้อมูลในส่วนใดยังไม่ตรงกันผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันเพิ่มเติม

3. การตรวจสอบความแบบสามเส้าจากการศึกษาเอกสาร

3.1 ข้อมูลจากเอกสารอย่างน้อยจาก 3 ฉบับ เช่น ข้อมูลพื้นฐานจังหวัดกาญจนบุรี และข้อมูลแหล่งท่องเที่ยว

3.2 ข้อมูลจากเอกสารฉบับใดก็ถูกต้องตรงกัน หากข้อมูลในส่วนใดยังไม่ตรงกัน ผู้วิจัยต้องค้นหาข้อมูลเพิ่มเติมเพื่อให้ได้ข้อมูลที่ถูกต้องตรงกันเพิ่มเติม วิธี Investigations Method ผู้เก็บข้อมูลทำการเก็บข้อมูลโดยไม่มีอคติ วิธี Theory Method การเก็บข้อมูลทฤษฎีที่กำหนดยืนยันความถูกต้องไม่คลาดเคลื่อน

5.10 การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์ข้อมูลแบบอุปนัย (Analytic Induction) คือการนำข้อมูลแต่ละด้านมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้ใหม่

2. การวิเคราะห์โดยจำแนกชนิดข้อมูล (Typological Analysis) เป็นการวิเคราะห์ตัวแปรที่มีกี่ตัวแปรก็วิเคราะห์ตามนั้น คือ

2.1 การกระทำ (Acts) เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคลเพื่อสังเคราะห์ข้อมูลให้ได้ตรงกัน

2.2 กิจกรรมคล้ายกันโดยการสนทนากลุ่ม

2.3 การหาความหมายของข้อมูลเชิงลึก จากการศึกษาชีวประวัติบุคคลสำคัญในพื้นที่ การศึกษาสภาพแวดล้อมทั่วไป

2.4 ศึกษาความสัมพันธ์จากพื้นที่เป้าหมายและพื้นที่ใกล้เคียงคือ ทิศเหนือบ้านดอนแสลบ ทิศตะวันออกบ้านตลาดเขต ทิศใต้บ้านรางหวาย ทิศตะวันตกบ้านหนองนางเล็ง เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบกัน

2.5 การมีส่วนร่วมของคณะวิจัยในการเก็บข้อมูลตามภาระงานที่ได้รับมอบหมายในแต่ละหัวข้อ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตสภาพพื้นที่ทั่วไป การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลสำคัญ การศึกษาเอกสารแล้วนำมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำมาเขียนร่วมรายงานร่วมกันเพื่อให้เห็นว่าข้อมูลที่ได้มานั้นเป็นไปในทิศทางเดียวกันหรือไม่

3. การเปรียบเทียบข้อมูลโดยการนำข้อมูลเช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การสังเกตสภาพพื้นที่ทั่วไป การสัมภาษณ์ชีวประวัติบุคคลสำคัญ การศึกษาเอกสาร มาเปรียบเทียบข้อมูลให้มีความสอดคล้องตรงกัน

4. เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาโดยการนำข้อมูลจาก 27 ชุดมาเขียนเรียงกันว่าคนที่ 1-27 ว่าให้ข้อสัมภาษณ์การสังเกตและการศึกษาเอกสารว่าอย่างไรและนำมาเปรียบเทียบว่าเหมือนกันหรือแตกต่างกันอย่างไร และคณะผู้วิจัยนำมาสรุปประเด็นให้สอดคล้องตรงกัน

6. ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพพบว่า ผู้ให้ข้อมูลจำนวน 2 คน และการสนทนากลุ่ม ได้กล่าวในลักษณะเดียวกันว่า ในการรักษาศิลข้อที่ 1 (การไม่ฆ่าสัตว์) นั้น จะต้องค่อยๆ ไปเรื่อยๆ ไม่ต้องทำทีเดียว โดยมีผู้นำหมู่บ้านเป็นคนนำ โดยเริ่มต้นจากการรับศีลเป็นกิจวัตรในวันพระก่อน มีการสมานสามัคคีร่วมแรงร่วมใจกันในการทำความดี โดยการมีกิจกรรมในวันพระ เช่น การฟังเทศน์ ฟังธรรม ไหว้พระสวดมนต์ สมาทานศีล รักษาศีล

อุโบสถ โดยให้พระเป็นผู้ปลุกฝังคำสอนว่า ในการฆ่าสัตว์ ประหัตประหารชีวิตของผู้อื่นนั้น ตามหลักพระพุทธศาสนาได้สอนว่า มนุษย์ หรือสัตว์ทั้งหลาย ล้วนรักตัวกลัวตายด้วยกันหมดทั้งสิ้นหากมีใครมาฆ่า หรือทำร้ายเรา เราจะชอบไหม และสิ่งที่ตามมาคือ ผลกรรมจากการกระทำ เช่น เมื่อฆ่าเขา จะมีผลทำให้อายุสั้น ทำให้ชีวิตไม่เจริญรุ่งเรือง มีอุปสรรค เจ็บป่วย เป็นไข้ ร่ายกายไม่สมบูรณ์แข็งแรง ดังนั้น สิ่งเหล่านี้จึงแทรกซึมเข้าไปในความคิด และปลุกฝังจริยธรรมต่อพุทธศาสนิกชนทุกคนในหมู่บ้านที่มาฟังธรรมในวันพระเป็นประจำ ทำให้น่าความคิดนี้ต่อยอดไปถึงครอบครัว ลูกหลาน อย่างเนื่องๆ เพราะความคิดนี้เอง เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป ไม่ใช่การบังคับ การกระทำในศีลข้อที่ 1 นี้ จึงลดลงเรื่อยๆ จนแทบมองไม่เห็นในชุมชนหมู่บ้านเขารักษ์

ศีลข้อที่ 2 นั้น เกิดจากการปลุกฝังจากคำสอนที่กล่าวมาข้างต้นเช่นเดียวกัน เพราะว่าสิ่งของๆ ใคร ใครก็หวง อยากรักษาไว้เป็นสมบัติของตน ของๆ คนอื่น ก็เช่นเดียวกัน เมื่อเป็นเช่นนั้น ชาวบ้านเขารักษ์จะไม่ทำสิ่งเหล่านี้เลย เพราะละอายแก่ใจที่จะทำ เพราะเหตุผลที่ว่า ทุกคนมีความช่วยเหลือ เผื่อแผ่ แบ่งปันในสิ่งต่างๆ การลักขโมย จึงไม่เกิดขึ้น การบังคับใช้กฎหมายก็ไม่ได้ถูกนำมาใช้ เพราะจิตใจของแต่ละคนบังคับ คือความละอายแก่ใจ ความเกรงกลัวต่อบาป ซึ่งทางพระพุทธศาสนาเรียกว่า หิริ โอตตัปปะ นั่นเอง

ศีลข้อ 3 นั้น การมีชู มีก๊ก ทำประพฤติดศีลธรรมในเรื่องเพศ เกิดขึ้นได้ยากในหมู่บ้านเขารักษ์ เพราะรังเกียจที่จะทำ เนื่องจากได้รับการอบรมสั่งสอนด้วยการฟังเทศน์ ฟังธรรมจากพ่อแม่ครูอาจารย์ ซึ่งคอยปลุกฝังเรื่อง ความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตน คู่ของใคร ใครก็หวงกักรัก แล้วทำไมต้องไปเป็นชู เป็นก๊กเขา โดยส่วนมากจะมีความคิดไปในทิศทางเดียวกัน คือไม่สนใจในเรื่องนี้เลย คือปล่อยวาง เฉยๆ ไม่คิดยึดติดในเรื่องกาม และมองว่าเป็นสิ่งที่น่ารังเกียจ ไม่น่าลุ่มหลงสักนิด ทั้งนี้เนื่องจากทุกคนมีความพอใจในคู่ครองของตน มีความสำรวมในกาม เพราะได้รับการปลุกฝังมาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย คนเฒ่าคนแก่ในรุ่นก่อนๆ ที่มีการปฏิบัติต่อคู่ครองของตนด้วยดีเสมอมา และมีความละอายต่อการที่จะประพฤตินอกใจต่อคู่ครองของตนด้วย จึงเป็นเหตุและผลให้ทุกคนมีความสำรวมในข้อกามะสุมิฉาจารมาก

ศีลข้อที่ 4 นั้น ข้อนี้ชาวบ้านยอมรับว่ารักษาได้ยากมาก เพราะบางครั้งมีความจำเป็นที่จะต้องพูดหลีกเลียงความจริงบ้าง พูดคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงบ้าง โดยเฉพาะการพูดกับลูกหลานเพื่อสั่งสอน หรือพูดเพื่อปฏิเสธในบางเรื่องที่ลูกหลานร้องขอ ทั้งๆที่รู้อยู่แก่ใจตนมาตลอด ว่า การพูดเท็จนั้น เป็นสิ่งไม่ดี แต่เพราะความจำเป็นในขณะนั้น จำต้องพูดไป จึงต้องยอมทำผิดศีลข้อ 4 นี้ อยู่เรื่อยๆ ทั้งๆที่ไม่อยากทำผิดเลยสักข้อ เพราะได้รับการปลุกฝังมาจากพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ครูบาอาจารย์ ที่พาเข้าวัด รักษาศีล และฟังเทศน์ ฟังธรรมในวันพระและวันสำคัญต่างๆ ในพระพุทธศาสนาอยู่เรื่อยๆ จึงทำให้ชาวบ้านมีความเข้าใจดีว่า การพูดโกหกนั้น เป็นสิ่งไม่ดีแน่นอน และผลของการพูดโกหกนี้จะทำให้ตนได้พบเจอแต่คนที่พูดโกหก ไม่จริงใจ คนพูดตะลปตะแลงอยู่เรื่อยไป แต่ทุกครั้งที่ทำผิด ชาวบ้านก็จะสมาทานศีลข้อ 4 นี้ขึ้นในใจด้วยตนเอง โดยการตั้งสัจจะวาจาว่า จะไม่พูดโกหกอีกตลอดทั้งวันของวันนี้และวันต่อไป

ศีลข้อที่ 5 นั้น ชาวบ้านมองว่า การดื่มสุราเมรัยเป็นสิ่งที่ไม่ดี เพราะการดื่มสุรานั้น เป็นการทำลายสุขภาพ ก่อให้เกิดโรคร้ายต่อร่างกาย อีกอย่าง การดื่มสุราก่อให้เกิดการทะเลาะวิวาททั้งในครอบครัว สังคม จนนำไปสู่การก่ออาชญากรรมได้

ส่วนอีก 4 คน ได้กล่าวคล้ายๆ กันว่า ในการรักษาศีลข้อที่ 1 นั้น เริ่มแรกก่อนมารักษาศีล รู้สึกสารสตร์ที่กำลังถูกฆ่า จึงเลิกฆ่าสัตว์ โดยหันมาซื้อสัตว์ตามที่ตายแล้วมาประกอบอาหารแทน ไม่ได้สนใจว่าจะอร่อยเพราะสดหรือไม่สด ทานแล้วก็อึดเหมือนกัน แต่ก็มีบางส่วนที่รักษาศีลข้อนี้เฉพาะวันพระเพื่อทำให้การรักษาศีล 5 นั้นบริสุทธิ์ไม่ต่างพร้อย ส่วนวันอื่น ยอมรับว่ารักษายากในบางข้อโดยเฉพาะข้อ 1 และข้อ 4 ซึ่งการที่มีจิตใจที่เกรงกลัวต่อบาป กลัวผลที่จะตามมาหาตนในภายหลังก็นำให้ชาวบ้านเขารักษามากกว่าทำผิดศีลข้อนี้เลย โดยเฉพาะคนเฒ่าคนแก่ที่มีความเมตตาเป็นทุนเดิมอยู่แล้ว จะไม่ยอมทำบาปเลย

ในการรักษาศีลข้อที่ 2 นั้น ชาวบ้านเขารักษได้ใช้หลัก คือ เอาใจเขามาใส่ใจเรา โดยคิดว่าของๆใคร ใครก็หวง เมื่อคิดเช่นนี้ จะมีความละเอียดใจ ไม่กล้าละเมิดศีลข้อนี้

ในการรักษาศีลข้อที่ 3 นั้น ชาวบ้านเขารักษถูกปลูกฝังมาให้ความซื่อสัตย์ต่อคู่ครองของตนเอง เพราะพ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ได้ทำเป็นแบบอย่างมาอย่างดี จึงทำให้ลูกหลานได้เห็น และรับรู้ถึงความรัก ความอบอุ่น ความห่วงใย เอื้ออาทรซึ่งกันและกันในครอบครัว ทำให้ครอบครัวสงบสุข ไม่ทะเลาะบาดหมางกัน ไม่หว่าดระแวงซึ่งกันและกัน ชาวบ้านเขารักษถึงกับกล่าวว่า แม้ไม่ได้สมาทานรักษาศีลข้อนี้ ก็ไม่ทำผิดศีลข้อ 3 นี้อยู่แล้ว

ในการรักษาศีลข้อที่ 4 ซึ่งเป็นข้อที่ชาวบ้านต่างบอกเป็นเสียงเดียวกันว่า เป็นข้อที่รักษายากที่สุด เพราะความจำเป็นบางอย่างทำให้ต้องพูดโกหกบ้าง แต่ไม่ใช่เรื่องใหญ่โตนัก เช่น มีเพื่อนบ้านมายืมเงินจำนวนมากๆ จึงจำเป็นต้องโกหกว่าไม่มี หรือมีไม่ถึง เป็นต้น ยิ่งโดยเฉพาะกับลูกหลานของตน จำเป็นต้องโกหกบ้างเพื่อสั่งสอน หรือตอบปฏิเสธในสิ่งที่พวกเขาร้องขอ แต่ในวันพระ ต่างตั้งใจรักษาศีลอุโบสถ ทำให้รักษาได้อย่างสบาย เพราะอยู่ที่วัด ไม่ได้อยู่ในสภาพจำเป็นดังที่กล่าวมา

ดังนั้น พระภิกษุจึงถือว่าเป็นหลักสำคัญในการแนะนำพร้าสอน คอยอบรม ให้ความรู้ ให้กำลังใจ คอยกระตุ้นให้ลดละเลิกการพูดมุสา โดยกล่าวว่า ผลกรรมในการพูดมุสานี้ สามารถส่งผลให้ไม่มีคนเชื่อถือในคำพูด หากเราเป็นคนไม่จริงใจ ก็จะไม่มีคนจริงใจด้วย มีแต่คำหลอกลวงกันและกัน ส่งผลไม่ให้เกิดความไว้วางใจกันตามมา

ดังนั้น เบญจธรรมในข้อนี้คือ ความซื่อสัตย์ ต้องยึดมั่นในคำพูดของตน คือ ต้องคิดใคร่ครวญให้ดีเสียก่อนพูดทุกครั้ง นั่นเอง

ในการรักษาศีลข้อที่ 5 นั้น ชาวบ้านเขารักษไม่เห็นประโยชน์ใดๆ ในการดื่มสุรา ยา เม้ามองมวนคนที่ดื่มสุราเมามายแล้ว นึกถึงเกียจ ไม่อยากเข้าใกล้ ไม่อยากพบเจอ เพราะไม่มีสติ สัมปชัญญะ พูดไม่รู้เรื่อง สกปรก และสิ้นเปลืองเงินทองโดยใช้เหตุ ทั้งส่งผลเสียต่อสุขภาพ และนำไปสู่การทะเลาะวิวาทในครอบครัว และชุมชนอีกด้วย ชาวบ้านบางส่วนพยายามช่วยกันแนะนำลูกหลาน โดยการชี้โทษ และชักชวนเข้าวัด ฟังธรรม รักษาศีลให้มีสติดีกว่าคนเมาที่ไม่มีสติ

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนหมู่บ้านเขารักษ มีการรักษาศีล 5 แล้วอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข จึงมีข้อเสนอแนะเชิงนโยบายให้ผู้ว่าราชการจังหวัดกาญจนบุรีมีนโยบายให้ประชาชนรักษาศีล 5 ทุกหมู่บ้าน

7.2 ข้อเสนอแนะสำหรับผู้ปฏิบัติ

ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการรักษาศีล 5 และมีเบญจธรรมควบคู่กันไป ซึ่งเป็นสิ่งที่ดีแล้ว จึงมีข้อเสนอแนะให้ประชาชนทุกคนมีเบญจศีลและเบญจธรรมตลอดไป

7.3 ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาต่อไป

ควรวิจัยเกี่ยวกับแรงจูงใจ ปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประชาชนหมู่บ้านเขารักษ์ มีการรักษาศีล 5 อย่างมั่นคง รวมจะรักษาให้ดำรงอยู่ได้ตลอดไปอย่างไรบ้าง

8. บรรณานุกรม

กรมการศาสนา, **คู่มือการศึกษาธรรมศึกษาขั้นตรี**, กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์การศาสนา, 2537.

ณัชภัทรพานิช, “การสืบทอดวัฒนธรรมการจัดการทรัพยากรป่าไม้ในชุมชนไทลื้อ กรณีศึกษา

ชาวไทลื้อบ้านงอบ ตำบลงอบ อำเภอทุ่งช้าง จังหวัดน่าน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต,

บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2545.

พระเทพวิสุทธิกวี (พิจิตร ฐิตวณฺโณ), **กฎแห่งกรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 5, กรุงเทพมหานคร :

โรงพิมพ์มหาจุฬาราชวิทยาลัย, 2537.

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), **พุทธธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ 17, กรุงเทพมหานคร : สหธรรมมิก จำกัด, 2542.

ราชบัณฑิตยสถาน, **พจนานุกรมศัพท์สังคมวิทยาอังกฤษ-ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน**, กรุงเทพมหานคร :

อมรินทร์พริ้นติ้ง กรุ๊ป, 2532

พิมุขชาญธนะวัฒน์, “การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรมของชาวไทยใหญ่บ้านถ้ำลอด

จังหวัดแม่ฮ่องสอน”, วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, บัณฑิตวิทยาลัย :

มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่, 2546.

รัตนพรเศรษฐกุล, “การคงอยู่และการปรับเปลี่ยนทางสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่มชาติพันธุ์ไท กรณีศึกษาหมู่บ้าน

ในตำบลบวกค้าง อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่”, รายงานการวิจัยสำนักงานคณะกรรมการ

วัฒนธรรมแห่งชาติ, คณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ, 2547.

Chumphontrip.com/ideas-about-life.html สืบค้นข้อมูลเมื่อ 30 พฤศจิกายน 2558

<https://www.google.co.th/maps/@14.2704781,99.7718262,1080m/data=!3m1!1e3>

สืบค้นเมื่อวันที่ 3 กรกฎาคม 2559 (แผนที่หมู่บ้านเขารักษ์)

8. คำขอบคุณ

รายงานการวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยความอนุเคราะห์จากผู้เกี่ยวข้องหลายฝ่ายซึ่งเป็นทั้งแรงผลักดันให้กำลังใจ ช่วยเหลือ ให้คำปรึกษาและแนะนำให้แก่ผู้วิจัยเป็นอย่างดี โอกาสนี้ผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณาจารย์เจ้าหน้าที่มหาวิทยาลัยทุกท่าน และขอขอบคุณสถาบันวิจัยญาณสังวร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัยที่ได้ให้โอกาสตีพิมพ์ผลงานวิจัยในครั้งนี้